

pre, desempararen la casa», *Cròn. del Cerimoniós*, (25).

«En les batalles - dix lo cavall - nós nos posam per ell a mort e-l ne traem ab honor --- carregat de ferre, e som-hi nafrats e colpejats e *esgarrats*, e exim del camp e romanem morts», *Eiximenis (Terç, 228v)*; «lo qui acordadament --- darà algun colp per lo qual tal ferit restàs *esgarrat* de algun membre, o --- estocada o punyalada, per la qual el tal ferit restàs nafrat en qual-sevol part de la persona --- per cada hu dels dits casos encórrega en pena de servir en les galeres de Sa Magestat, per temps de deu anys», edicte barceloní de 1586 (*DBal.*); «jo no poguí conèixer si <ell> restaria *sgarrat* del bras, o perillós de la vida» § 236, «jo no sé si restaré *sgarrat* del bras o no» § 237, a. 1564 (*InvLC*); «*esguerrar* el bolit» en un doc. pesquer de Cadaqués de 1688 p. p. Frederic Rahola (veg. el context a *REVA*).

Ho escriuen encara únicament amb *a* tots els vells diccionaris del Principat: «*esgarrar*: abscindere alicui brachium, manus, crus, nasum truncare, aliquem obstruncare, minuere membro aliquo», «*esgarrat de algun membre*: cassus aliquo membro, truncus pede etc.», «*esgarrarse o faltar a lissons*: deesse lectionibus ludendi, aut alterius rei causa ---», *DTO.* 1670; «*esgarrar* o gastar alguna feyna per ignorància; *esgarrar* a algú de algun membre; fou *esgarrat* de peus y mans», Lacav.

Cap a l'any 1800 apareixen formes amb *e* per primera vegada en el present: *Belv. registra* (1803) «*esguerro* m.: yerro, error», i grafia «*esguerrar* tr: malmetre, estropiar algú, *mutilare*; no fer les coses com dehuen ser, com *esguerrar* un vestit; *esguerrat*: privat de l'ús d'algun membre»; el B. de Maldà: «esta miscel·lània que, per ara, si no l'*esguerro*, pinta bé» (*Coll. B. V.*, 70).

I no obstant àdhuc autors orientals però de comarca conservadora, com el jove Mn. Jacint Verdaguer, escrivien, l'any 1867, *esgarren* en un sentit com 'esgarri-xen o esgarrapen': «són fantasmas, que allargan sos llarchs y magres brassos, / los arbres que la *esgarren*, surant d'arrels amunt, / són balenas las rocas, los turons, gegantassos / que, encaputxats de núvols, passen de un a un» (*Atl. vi, 70c*), però hi passà ratlla ell mateix (potser perquè a Barcelona li feren notar que aquesta forma ja estava massa antiquada) i en la versió de 1877 canvià tota l'estrofa; «no vajan a pensar que 'ls prenguésem per mancos, coixos o *esgarrats*»; «de pobres n'hi havia grossa munió: hòmens y dones, vells y criatures, y si per cas algun de jove, bé 's pot assegurar que per *esgarrat* o contrafet, no era apte per al treball», *Vidal Val. (Rosada d'estiu, 166, 373)*.

Fins avui és encara la forma amb *a* la que resta en vigor en els dialectes occidentals: ¹⁰ com ja a Tortosa («esqueixar», *BDC III, 98*): «ai mano: *m'asgarraria* per a sempre si 'm se moria lo matxet!», «a la casa que 'n caïa un per a Cuba --- pares i germans *s'esgarraven* de plorar, aquell dia i 'l d'embarcar», *Vergés i Paulí (Espurnes v, 75)*. I semblantment en les fonts valencianes i benasqueses que cito després.

Avui s'ha imposat definitivament *esguerra*, *esguerrat*, *esguerro* amb *e*: ¹¹ «la tal Pona, *esguerrada* de mig cos en avall», B. de Maldà (*Coll. d. l. B. V.*, 162), «comprat que se hagué lo metall necessari per fondre la campana, havent, al buydar-la, faltat porció de ell en les nanses, quedà *esguerrada*», id. (*Excursions*, p. 155); «que vols dir que no 'm tinc d'amohinar per roba? perquè 'm veus ab pessa llarga? Fa més de dotz' anys que cap sastre no m'ha prè la numeració de l'esquena ni d'enlloc; y des de llavors ja no sé si só dret o *esguerrat*, perquè tot lo que 'm donan m'ho enjipono», *EmVilanova (Del meu tros, 104)*. I quant al substantiu *esguerro* fins Verdaguer ja l'acceptà: «l'interrompé un Tità, de la natura *esguerro*, / que guerxo y d'estrafeta figura 's veu entrar, / y esblanquehit, com mort que fuig de son enterro, / del temple per les tombes son crit fa ressonar» (*Atl.*, 106); cf. *LleuresC*, 209, 17; *BDLC xi, 256*.

La gran antiguitat i vitalitat d'*esgarrar* en la nostra llengua es comprova pel fet que en el temps del «Pont de la Mar Blava», quan hi dúiem l'hegemonia, el català prestà aquest mot als dialectes del Sud d'Itàlia, Sicília, Salento, Nàpols: allà l'usà tot un Pirandello en les seves comèdies en dialecte sicilià: «a stima cci vinni *sgarrata*», que ell mateix traduí a l'italià per «ha stimato a occhio e ha *sbagliato*» (*Liola*, acte I, ed. 1958, p. 648; «*sbagliata*» Mangò, *Teatro Siciliano*, 1961, p. 370), napol. *sgarrare* «errare» (Rohlfs, *It. Gramm.* I, 315), salentino *sgarrare* «errare», m'escrivi Parlangèli, 1957; i avui no sols jo ho vaig fer constar així en *TopHesp.* II, 78 (*NRFHisp.* x, 175), sinó que Rohlfs i el seu contradictori italià s'hi han posat d'acord (*Sitzungsber. Bayr. Akad.*, 1975, v, 31).¹² És ben possible que vagi existir antigament una variant *engarrar*, almenys avui resta això a l'Albigès: «*engarrà*: estropier, couper, blesser le jarret; *engarrat*: impotent, estropié, perclus», i a Salento hi ha també *ngarrare* (que Parlangèli em traduïa «guadagnare»).

Fins ací és clar que tot això ve del nostre catalanèsim *garra* 'cama, baix de la cama' i no pas del castellanisme *garra*; però havent penetrat més o menys aquest pels països valencià i ribagorçà, el derivat *esgarrar* s'hi ressent més o menys de la influència d'aquell i del seu derivat cast. *desgarrar*: benasq: «me he arribau a les barsees y m'e *esgarrau* la chaqueta» ('desgarrado la chaqueta'), «bell *esgarro*: algún desgarro» (*Ferraz, 55, 29*); «*esgarrar*: esguellar, rasgar», Sanelo (148v) i J. G. M. deia que val. *esgarrar* és «esquinçar» (1935).

Tanmateix això no és pas tot, car almenys dellà Xúquer i en el Maestrat es manté l'acc. catalana pura: «una *esgarrada* finestra gòtica», *MGadea (T. del Xè I, 349)*; el meu informant de Càrcer m'explicava la distinció entre riu i barranc dient que «un barranc és *azgařařt*» (1962), i a les muntanyes de Cervera del Maestre un pobre anacoreta donà nom a la «Cova de l'*azgařát*», on es refugià molts anys (1961); a les Useres al pagès d'un maset que s'entreté «esgarrapant» tossudament una guitarra el coneixen a ell i al maset ⁶⁰ per (*Casa*) d'*Ezgařakřrdes* (1961). *Esgarrabanderes*